

УДК 339.9:[336.71:334.758]

Сідоров В.І.*кандидат економічних наук, професор,
декан факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна***Макарчук К.О.***викладач кафедри міжнародних економічних відносин
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

МОТИВИ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ БАНКІВ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

У статті проаналізовано сутність процесу злиття та поглинання банків у світі. Визначено основні мотиви угод M&A банків у міжнародному бізнесі. Наведено статистику угод злиття та поглинання банків за період 2000–2015 рр. Наведено характеристику 10 найбільших банків світу за розміром капіталу.

Ключові слова: угода, злиття, поглинання, ТНБ, фінансовий сектор, банк, міжнародний бізнес.

Сидоров В.И., Макаручук Е.А. МОТИВЫ СЛИЯНИЯ И ПОГЛОЩЕНИЯ БАНКОВ В МЕЖДУНАРОДНОМ БИЗНЕСЕ

В статье проанализировано сущность процесса слияния и поглощения банков. Определены основные мотивы сделок M&A банков в международном бизнесе. Приведена статистика сделок слияния и поглощения банков в 2000–2015 гг. Рассмотрена характеристика 10 крупнейших банков мира по размеру капитала.

Ключевые слова: сделка, слияние, поглощение, ТНБ, финансовый сектор, банк, международный бизнес.

Sidorov V.I., Makarchuk K.A. MOTIVES OF BANKS MERGER AND TAKE OVER IN INTERNATIONAL BUSINESS

The meaning of banks merger and takeover process in the world is analyzed in the article. The main motives of «M & A» banks transactions in international business are viewed. Statistics of banks merger and takeover deals in 2000-2015's are presented. The characteristic of the 10 largest banks in the world in terms of capital is viewed.

Keywords: transaction, merger, takeover, TNB, the financial sector, bank, international business.

Постановка проблеми. Основним напрямком розвитку сучасної світової економіки є міжнародні фінанси, розвиток яких випереджає зріст світового виробництва та експорту. В умовах глобалізації розвиток фінансової сфери у світовій економіці привів до мотивів злиття та поглинання фінансових інститутів – банків, які, маючи великі активи, контролюють економічні процеси усередині окремих країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти функціонування угод злиття та поглинання досліджувались вітчизняними та зарубіжними науковцями, такими як П.А. Гохан, Д. Депаффилис, Ф. Рід, П. Моросіні, К.С. Шапошников, С. Сіденко, В.А. Черненко, А. Рогач, О.А. Довгаль, В.І. Сідоров, А.П. Голіков.

Мета статті полягає у виявленні та систематизації мотивів злиття та поглинання банків у міжнародному бізнесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші фінансові установи з міжнародними зв'язками та зарубіжними відділеннями з'явилися ще в XV–XVI ст. Наприкінці XIX – початку XX ст. їх розвиток призвів до виникнення банківських монополій, які зрощувалися з промисловими монополіями. Роль банків поступово зростала, транснаціональні банки (ТНБ) стали центрами господарського життя та фінансовими інститутами, які контролюють фінансові операції у світовій економіці [1, с. 423].

Свій розвиток транснаціональні банки отримали на основі існуючих комерційних банків розвинених країн світу. У 60–70-х роках XX ст. приналежність банківського капіталу була національною, а у даний час отримало тенденцію перетворення у багатонаціональну.

За визначенням ООН, транснаціональними вважаються банки з обсягом активів не менш 2 млрд. дол. США і власною мережею філій (не менше ніж у п'яти іноземних державах). Транснаціональний банк є складною структурою, що відображає багатопланові і

багаторівневі процеси, що відбуваються у світі, рівень конкурентної боротьби, ступінь зв'язку банківського та промислового капіталу, контролює валютні і кредитні операції на світовому ринку [2, с. 67].

Характеризуючи транснаціональний банк, можна зазначити, що це різновид міжнародної кредитно-фінансової організації, контрольна частина капіталу є національною, яка має широко розгалужену мережу національних та закордонних підрозділів, діяльність яких сприяє посиленню міжнародних зв'язків фінансового капіталу і взаємодію національних економік.

Транснаціональні банки сьогодні являють собою різновид міжнародної банківської організації, який має зарубіжну інституційну мережу, формує депозитну базу, здійснює фінансові операції та переносить частину власного капіталу за кордон, виступає посередником у міжнародній міграції капіталу для ведення міжнародного бізнесу [2, с. 372; 3, с. 130].

Посилення міжнародних зв'язків фінансового капіталу банків на сучасному етапі розвитку світової економіки досягається у процесі злиття та поглинання у міжнародному бізнесі. Для аналізу мотивів злиття та поглинання банків у міжнародному бізнесі необхідно з'ясувати сутність цього процесу. Зарубіжний науковець П. Гохан у своїх наукових роботах визначає поняття «злиття» як об'єднання акціонерів у межах нової організації, ресурси якої вони розподіляють між собою [4, с. 12].

Д. Депаффилис дає визначення поняття «злиття» як об'єднання двох компаній, у результаті якого тільки одна з них зберігається як юридична особа [4, с. 12].

Визначення поняття «поглинання» П. Гохан дає як вороже злиття. Д. Депаффилис визначає, що поглинання відбувається, коли одна компанія стає основним власником і набуває контроль над іншою компанією, її дочірньою фірмою або окремими активами, наприклад виробничим підприємством [4, с. 12]. Поглинання

може бути здійснено у покупці активів або акцій іншого банку, в результаті якої, будучи поглиненою, зможе функціонувати в якості філіалу або дочірньої установи. Слід зазначити, що «поглинання» визначається як об'єднання фірм в одну, при цьому фірма, яка поглинає, зберігається, а компанія-ціль, як юридична особа, припиняє свою діяльність [4, с. 12].

Операції злиття та поглинання є найбільш зручним способом входження іноземного капіталу до вітчизняних суб'єктів господарювання. Розглядаючи дану форму концентрації капіталу, слід зауважити, що в англійській термінології вживається вираз merger and acquisition (M&A) [5, с. 130].

Сучасна практика злиттів та поглинань банків та компаній переслідує цілий ряд причин. Слід зауважити, що такі причини, як прагнення отримати в результаті злиття та поглинання банків синергетичний ефект, а саме прибуток після злиття двох банків, переважає суму прибутків цих банків до об'єднання.

Зазначимо, що існують певні мотиви M&A, які представлено на рис. 1.

Мотиви
«merger and
acquisition»
(M&A)
ТНБ

Рис. 1. Мотиви merger and acquisition (M&A) ТНБ

Джерело: [6, с. 56]

Таблиця 1

Топ-10 найбільших банків світу (станом на 01.12.2014 р.)

№	Банк	Країна	Капітал, млрд. дол. США	Характеристика банку
1	Industrial & Commercial Bank of China	Китай	248 608	Найбільший у світі банк за розміром прибутку і по капіталізації у 2014 р. ICBC має стабільну клієнтську базу, диверсифіковану структуру бізнесу, потужний інноваційний потенціал та конкурентоспроможність на світовому ринку. Банк має філії у 41 країні світу
2	China Construction Bank	Китай	202 119	Мережа China Construction Bank налічує 14 925 відділень на території материкового Китаю, а також 10 зарубіжних філій, а саме у Гонконзі, Сінгапурі, Франкфурті, Йоганнесбурзі, Токіо, Сеулі, Сіднеї, Тайбеї, Нью-Йорку та Хошиміні та ряд дочірніх, таких як CCB Principal Asset Management (послуги регулювання активами), CCB Financial Leasing (кредитування), CCB Trust (трастовий фонд), CCB Life (страхування), Sino-German Bausparkasse (китайсько-німецький кооператив), CCB Asia, CCB London, CCB Russia, CCB Dubai) и CCB International
3	JP Morgan Chase & Co	США	186 632	Є першим з крупних та найбільш видатних фінансових установ у світі. Впливає на всі світові фінансові процеси і є абсолютним світовим лідером за обсягом інвестиційних і комерційних банківських послуг. Банк збудовано на основі злиття та поглинання 1 200 установ: JP Morgan, Chase Manhattan, Chemical, Bank One та ін.
4	Bank of China	Китай	184 231	Найстаріший банк Китаю було засновано у лютому 1912 р. Від фінансових послуг Китаю він зріс до лідируючих позицій китайської фінансової системи та отримав стабільну репутацію у міжнародному фінансовому середовищі. Контрольний пакет акцій належить уряду Китаю. Банк має представництва у 41 країні
5	Bank of America	США	168 973	Поглинувши у свій час банк Merrill Lynch, став одним з дуже великих у США
6	Agricultural Bank of China	Китай	167 699	Сільськогосподарський банк Китаю – це державний комерційний банк, який надає спектр корпоративних та роздрібних банківських послуг для клієнтів
7	Citi group	США	166 519	Великий міжнародний фінансовий конгломерат, який є світовим лідером у сфері фінансового обслуговування. Банк було створено 7 квітня 1998 р. у результаті злиття Citicorp и Travelers Group. Має регіональні роздрібні та комерційні банки у США, Азії, Латинській Америці, Центральній та Східній Європі, а також на Близькому Сході.
8	Wells Fargo & Co	США	154 666	Wells Fargo було створено у результаті злиття каліфорнійської компанії Wells Fargo & Cota Norwest, компанії з Мінеаполіса 1998 р. Ім'я Wells Fargo було вирішено залишити, тому що банк має видатне ім'я з 150-літньою історією. Придбання Wachovia наприкінці 2008 р. дало змогу отримати місце серед чотирьох за розміром великих банків США, до яких відносять Bank of America, Citigroup та JP Morgan Chase. Wells Fargo має 6 062 відділення, які обслуговують більше 23 млн. клієнтів
9	HSBC Holdings	Великобританія	152 739	Було створено у 1865 р. для фінансування торгівлі між Азією та Заходом. Сьогодні HSBC є одним з великих у світі банківських установ, який обслуговує 48 млн. клієнтів через мережу близько 6 100 офісів у 72 країнах
10	Mitsubishi UFJ Financial Group	Японія	117 645	Mitsubishi UFJ Financial Group – найбільший японський банк, який було створено 1 жовтня 2005 р. шляхом злиття токійської Mitsubishi Tokyo Financial Group (MTFG) та осакської UFJ Holdings. Банк Японії володіє 21% в американському банку Morgan Stanley

Джерело: складено автором за даними [9; 10, с. 159–160]

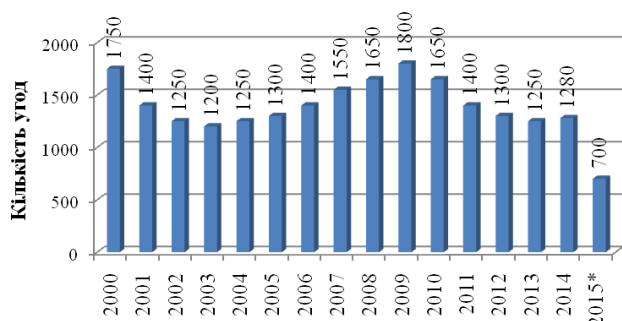
З існуючого різноманіття мотивів здійснення угод злиття та поглинання банків все ж таки є можливість отримання синергетичного ефекту, який виникає завдяки сукупній дії активів двох або більше фінансових установ, сукупний результат від якої перевищує суму результатів окремих дій цих установ [6, с. 56].

Злиття та поглинання банків реалізується переважно у двох формах:

– відкриття нових банків (а в майбутньому і дочірніх філій), це означає початок діяльності практично з нуля;

– купівля і розвиток діючих місцевих банків, яка може здійснюватись як купівля «бренду» банку, що дає змогу іноземному банку уникати процедури реєстрації, яка необхідна при використанні інших форм входження на ринок; відбувається поглинання власного дочірнього банку, що вже здійснює діяльність у країні.

Статистику кількості угод злиттів та поглинань банків у світі за період з 2000 р. і до середини 2015 р. відображено на рис. 2.

* До 18 серпня

Рис. 2. Кількість угод злиттів та поглинань банків у світі за період з 2000 р. і до середини 2015 р.

Джерело: [7; 8]

Згідно з дослідженнями Thomson Financial, Institute of Mergers, Acquisitions and Alliances (IMAA) analysis, починаючи з 2000 р. кількість угод М&А ТНБ у світі склала 1 750, та вже у 2003 р. показник знизився до 1 200, але потім відстежується поступове зростання до 1 900 угод у 2009 р. У 2010 р. зафіксовано 1 650 угод, та у 2013 р. цей показник склав 1 250. За даними агентства, за перше півріччя 2015 р. кількість угод злиття та поглинання банків у світі дорівнювала 700 угод, але, за прогнозами даними дослідження, можливе зростання кількості угод уже наприкінці цього року [7; 8].

За даними проведеного дослідження IMAA, загальна вартість операцій М&А банків на світовому ринку у 2012 р. склала 325 млрд. дол. США, у 2013 р. обсяг зменшився до 100 млрд. дол. США. У 2014 р. зафіксовано угод на 110 млрд. дол. США та у першому півріччі 2015 р. – на 60 млрд. дол. США [7; 8].

Причиною зниження кількості угод зі merger and acquisition банків у світовій економіці за останні роки було існування фінансових проблем у країнах Єврозони та США.

Видання The banker склало рейтинг 50 найбільших банків світу у 2014 р. за різними показниками: величиною активів, капіталу, прибутку і т. д. (табл. 1) [9].

Як бачимо з табл. 1, лідируючу десятку очолюють банки Китаю. У Піднебесній рентабельність банків-

ського бізнесу сьогодні набагато вище, ніж у США та Єврозоні. Китайські банки займають перші місця в рейтингу Топ-1000 банків світу вперше.

Світові банки за допомогою угод (М&А) створюють глобальні мотиви розвитку світового фінансового ринку. Вони спроможні розширювати економічний, а потім і політичний вплив, а також встановлювати контроль над економікою деяких зарубіжних країн [10].

У сучасному світі міжнародні злиття та поглинання великих банків вартістю понад 1 млрд. дол. США стали успішною практикою. На практиці реалізація угод (М&А) у банківській сфері досягла успіху, чисельність злиттів і поглинань банків у першому півріччі 2015 р. у світі складає 60 млрд. дол. США. Світова практика засвідчує, що тільки частина цих угод досягає успіху, хоча чисельність злиттів і поглинань залишається великою. Банки, які частіше вдаються до злиттів і поглинань, є більш конкурентоспроможними на глобальних ринках і переважають у списку Top-1000 World Banks.

Висновки. Таким чином, банки, які здійснюють угоди злиття та поглинання, керуються сучасними мотивами, а саме збільшенням доходів та капіталу від розширення своєї мережі, зниженням витрат, досягненням оптимального розміру банку завдяки ефекту масштабу, податковими пільгами, підвищенням конкурентоспроможності та отриманням стійкого місця у фінансовому секторі.

Приймаючи рішення про вихід банків на ринок (М&А), доцільно проаналізувати доцільність мотивів та майбутні вигоди від цієї угоди.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Міжнародний бізнес: [підручник] / В.А. Вергун, А.І. Кредісов, О.І. Ступницький [та ін.]; за ред. проф. В.А. Вергуна. – К.: ВАДЕКС, 2014. – 810 с.
- Воробийов Е.М. Економічна теорія / Є.М. Воробийов [та ін.]. – Х.: Чиженко С.Ю., 2006. – 396 с.
- Світова економіка: [підручник] / За ред. А.П. Голікова, О.А. Довгаль. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – 268 с.
- Максименко А.В. Тенденції та стратегічні мотиви злиття і поглинання міжнародних корпорацій / А.В. Максименко // Економічний часопис-XXI. – 2013. – Вип. 9–10 (1). – С. 11–141.
- Сіденко С. Стратегія і тактика міжнародних злиттів і поглинань / С. Сіденко, Д. Кір'яков // Міжнародна економічна політика. – 2012. – № 1–2. – С. 55–82.
- Шапошников К.С. Сучасні тенденції злиття і поглинання в корпоративному секторі національної економіки / К.С. Шапошников // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2013. – Вип. 1. – С. 55–58.
- Announced Mergers & Acquisitions: Banks, 1985–2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imaa-institute.org>.
- Mergers & Acquisitions review financial advisors, First Quarter 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dmi.thomsonreuters.com/Content/Files/2Q2015_Global_MandA_Financial_Advisory_Review.pdf.
- Top-1000 World Banks 2014 // TheBanker. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thebanker.com/Top-1000-World-Banks>.
- Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації: [колективна монографія] / За ред. А.П. Голікова, О.А. Довгаль. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – 316 с.
- Шутаева. Е.А. Транснациональные банки в условиях финансовой глобализации / Е.А. Шутаева, В.В. Побирченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». – 2009. – Т. 22 (61). – № 1. – С. 149–164.
- Міжнародні економічні відносини: [підручник] / За ред. А.П. Голікова, О.А. Довгаль. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – 464 с.